DE RUPS VAN

DEPRESSARIA ULTIMELLA, STAINTON.

Pl. 1, fig. 10 en 11.

In het begin der maand Julij ll. eenige voorwerpen der (ook mij) reeds lang bekende rups van *Depressaria nervosa* Haw. vindende, had dit ten gevolge dat mij de, voor zoo ver ik weet, nog onbeschreven rups van *Ultimella* mede in handen kwam.

De rupsen van *Nervosa* had ik op de bloemen van *Phellandrium aquaticum* op eene vrij afgelegen plaats aan de thans nog bestaande veenplassen bij Rotterdam gevonden en daar ik de dieren nog eenigen tijd moest kweeken, zocht ik het voedsel wat meer in de nabijheid der stad te bekomen. Ik vond dan ook in eene bijna drooge sloot digt bij de stad eenige planten, waarop ik weder exemplaren der rups ontdekte. Wetende dat zij, gelijk ook andere Depressariën doen, ter verpopping in de holle stengels der door haar bewoonde schermplanten kruipen, kwam ik op het denkbeeld eenigen der plantenstengels af te snijden en te onderzoeken. Reeds in den eersten vond ik twee ingesponnene rupsen van *Nervosa*, doch te gelijk nog eene andere, mij onbekende, die zich blijkbaar met het binnenste van den stengel voedde, gelijk aan de sporen van afknaging der wanden te zien was. Door deze ontdekking aangespoord, onderzocht ik niet alleen de planten in mijne nabijheid, maar ook al degenen die verder in de sloot groeiden en herhaalde mijnen togt den volgenden dag. Door ijverig zoeken bragt ik ongeveer twintig stuks, meest volwassene rupsen bijeen, die ik eene behoorlijke woonplaats bereidde door de onderste deelen der planten een eind boven den eersten knoop af te snijden en ze met een of

twee worteltjes in vochtige aarde in suikerflesschen te pooten. Mijne rupsen deed ik daarop in het opene eind der stengels en had het genoegen te zien dat zij zich weldra eenen weg baanden door het schot dat het onderste lid der stengels afsloot en de gemaakte opening met eenig spinsels weder digtmaakten. Ik zette nu mijne flesschen op eene koele plaats en liet ze ongeveer 3 weken onaangeroerd.

Na verloop van den genoemden tijd onderzocht ik mijne kweekerij en bevond dat de meeste rupsen verpopt waren; enkelen zaten nog onveranderd in een spinsel, terwijl twee of drie, die tot de kleinste exemplaren hadden behoord, nu ongeveer volwassen waren en nog aten. Eene daarvan zonderde ik ter beschrijving af.

De spinsels en poppen die zich grootendeels *in* de stengels bevonden onderzoekende, zag ik, niet zonder eenige verrassing, dat zij volkomen op die der inmiddels ook veranderde en zich in afzonderlijke flesschen bevindende rupsen van *Depressaria nervosa* geleken en slechts iets kleiner waren, zoodat ik daaruit opmaakte dat ook de nieuwe rups de larve eener Depressaria was, aangezien de poppen van dat genus eene groote overeenkomst bezitten, die ze dadelijk doet herkennen. Ik had iets anders verwacht.

De bedoelde overeenkomst maakte dat ik nu de poppen der nieuwe soort zorgvuldig verzamelde, op droog zand in eene afzonderlijke flesch bewaarde en de ter beschrijving op zijde gezette rups, nadat ik haar signalement had ongenomen, op nieuw van voedsel voorzag ten einde ook haar tot verandering te brengen, hetgeen mij inderdaad gelukte. Hoewel ik mij voorstelde duidelijk onderscheid te zullen zien tusschen de vlinders der nieuwe rups (welke ik nu vermoedde die van *Depr. Yeatiana* te zijn) en *Depr. nervosa*, bewaarde ik toch de van de beschreven rups verkregen pop afzonderlijk, omdat ik de mogelijkheid veronderstelde dat zich in de stengels, welke ik aan mijne nieuwe rupsen had gegeven en die ik natuurlijk niet had geopend, soms poppen of ingesponnen rupsen van *Nervosa* hadden bevonden, iets, dat van buiten niet alleen niet te zien is, omdat de rupsen

de gaatjes die zij maken, ten einde binnen in den stengel te komen en welke zij met spinsel sluiten, dikwijls zeer behendig weten aan te brengen, hetzij onder de knoopen of elders.

Dat ik in de bovenvermelde onderstelling van vermenging met *Nervosa* niet had gedwaald, werd mij, zoo ik meende, duidelijk toen, nadat een gedeelte mijner *Nervosa*-poppen in mijne poppendoos was uitgekomen, in de flesch waarin ik de poppen mijner nieuwe vondst bewaarde, een vlinder verscheen die ik ook voor eene, slechts wat kleinere verarmde *Nervosa* hield. Tot mijne groote verwondering echter kwamen in die flesch, in plaats van de verwachte *Yeatina*, niet anders dan zulke kleine *Nervosa*'s te voorschijn. Onmogelijk kon ik aannemen dat *Nervosa* tweeërlei rupsen had, die zoo weinig op elkaar geleken. Ik begon dus te vermoeden dat ik de *naaste* verwante van *Nervosa*, namelijk *Ultimella* Stainton bezat, welk vermoeden tot zekerheid werd toen ik de beschrijving dier soort in Stainton's *Insecta Brittanica* raadpleegde. Met behulp daarvan konde ik mijne *Ultimella* (waaronder inderdaad twee *Nervosa* verschenen), zeer goed van die soort scheiden.

Na deze lange inleiding, die echter niet overbodig is daar zij bewijst hoe ligt men in dwalingen kan vervallen [1]) ga ik tot de beschrijving der rups van *Ultimella* over, terwijl ik aan het slot daarvan de verschilpunten zal vermelden, die ik tusschen de volmaakte insecten dier soort en die van *Nervosa* heb gevonden.

De rups van *Ultimella*, waarvan ik geene kleinere exemplaren vond dan bijna half volwassen, die er eveneens uitzagen als de grooten, is geheel volgroeid, schraal 20 mm. lang, rolrond, voor zeer weinig dunner dan in het midden, dus eenigzins afwijkende van den gewonen motrupsvorm. De kop is klein, ook de pooten; het dier is echter vlug ter been en weet zich langs de wanden van zijn verblijf vrij snel op en neder te bewegen.

---

[1]) Hiertoe was niets anders noodig dan dat ik bij voorbeeld, wetende dat de poppen van *Nervosa* in de stengels der planten, waarvan de rupsen de bloemen aten, te vinden zijn, mijn zoeken naar de poppen zoo lang had uitgesteld tot ook *Ultimella* was verpopt. Dan had ik stellig, *Nervosa* en *Ultimella* dooreen uitkrijgende, de weinig merkbare punten van verschil over het hoofd gezien en alles voor eene soort gehouden.

De kleur van het lijf is een iets onzuiver bleek zeegroen zonder teekening, de gewone stippen zijn zeer klein, donkerbruin, de kop lichtbruin, de voorpooten en het halsschild zeer bleekbruin. De pop, die in den stengel in een dun wit spinsel rust, is blinkend kastanjebruin, kort gedrukt gelijk al de Depressariën-poppen en met een stomp staarteinde.

Bemerkt men dus een tamelijk verschil tusschen de eenkleurige larve van *Ultimella* en de bontgeteekende, veel slanker gevormde van *Nervosa* die in alle toestanden weldra in het werk van Sepp zal verschijnen, de vlinders gelijken daarentegen sterk op elkander en gevlogen hebbende exemplaren zijn moeijelijk met zekerheid te herkennen. Zoo men eene reeks van 8 fraaije, gekweekte stukken van iedere soort naast elkander zet, valt in het oog dat bij beide soorten in dezelfde kleurschakeeringen voorkomen; men vindt bruingrijze, geelgrijze, schorskleurige, bleekbruine en roodachtige exemplaren bij *Nervosa* zoowel als bij *Ultimella;* bij beiden is de aanleg van de teekening der voorvleugels dezelfde; men ziet namelijk een klein donker vlekje aan den vleugelwortel, kleine donkere, door lichte schubben gescheiden langsstreepjes op de aderen, een zeer scherp gebroken, met de punt naar de vleugelspits gerigte, onduidelijk begrensde lichte streep over het achterrandsderde en donkere stippen voor de, door eene donkere lijn gedeelde franje, terwijl de middenader aan het eind soms eene bijna zwarte stip vertoont. Palpen, achterlijf en onderzijde met pooten zijn bij beide soorten eveneens.

Het voornaamste en best te constateeren punt van onderscheid tusschen de beide soorten ligt in de aderen der achtervleugels. Daarin komen namelijk bij *Nervosa* ader 2, 3 en 4 niet alleen steeds uit een punt uit den binnenrandshoek der middencel, doch ader 2 en 3 zijn altijd, korter of langer, maar immer duidelijk gesteeld, en dikwijls staan zelfs al de drie genoemde aderen op eenen steel (zie pl. 1, fig. 10). Bij *Ultimella* daarentegen ontspruiten ader 2, 3 en 4 ook wel uit den binnenrandshoek der middencel doch alleen 2 en 3 komen uit een punt, zijn bij geen mijner acht exemplaren gesteeld en 4 is aan haren oorsprong duidelijk van 2 en 3 onderscheiden (zie fig. 11). Door

dit verschil in het aderstelsel zijn zelfs min of meer afgevlogen stukken der beide soorten duidelijk te onderscheiden.

Verder is er een zigtbaar verschil in de grootte. Mijne 8 exemplaren van *Nervosa* hebben eene vlugt van 21,5 tot 25 millimeters, 8 stukken van *Ultimella* slechts van 19,5 tot 20,5 mm.; dan is de kleur der voorvleugels bij *Nervosa* (gelijk Stainton mede opmerkt) veel minder en niet zoo dikwijls met rood gemengd, terwijl eindelijk kop en rug bij *Ultimella* zeer merkbaar lichter zijn dan de voorvleugels, iets dat bij *Nervosa* slechts in onbeduidende mate of in het geheel niet het geval is. Dit laatste punt van onderscheid, hoe in het oog vallend ook bij zittende en onopgestokene voorwerpen van beide soorten wordt door de speld minder duidelijk en gaat al ligt verloren wanneer de dieren spekkig worden. Voorts zou ik zeggen dat de voorvleugels bij *Ultimella*, door dikker, schoon korter zwarte streepjes en rijkelijker lichte beschubbing daarom heen, een bonter aanzien hebben dan bij *Nervosa* en de niet *zoo* scherp gebroken lichte streep duidelijker langs den binnenrand doorloopt dan bij de laatstgenoemde soort. Dat bij *Nervosa* het zwarte streepje op de middenader *voor* en de zwarte daarop *voorbij* het midden van den vleugel bij *Nervosa* wit geringd zouden zijn, gelijk Stainton in zijne diagnose opgeeft, heb ik niet alleen niet bevestigd gevonden maar zelfs, gelijk boven gemeld is, bijna het tegenovergestelde waargenomen.

Door de ontdekking der rups van *Depressaria ultimella* bij Rotterdam wordt tevens eene nieuwe vindplaats dier soort in ons land gewonnen, zijnde de vlinder tot dusverre slechts uit de duinstreken en uit Noordbrabant bekend. (Zie *Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland*, Deel III, p. 242, onder n°. 96.)

Rotterdam, 12 Oct. 1866. P. C. T. Snellen.
